

ČÁST PRVNÍ

DŮVODY A LIMITY ZAJIŠŤOVÁNÍ MAJETKOVÝCH HODNOT V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

1. ZÁKLADNÍ POJMY V OBLASTI ZAJIŠŤOVÁNÍ MAJETKOVÝCH HODNOT

Před zopakováním základních pojmů užívaných v oblasti zajišťování majetku¹ v trestním řízení si stručně připomeňme právní rámec vymezující tuto problematiku, u něhož si nicméně v detailech plně dovolím odkázat na část druhou (Vítková, 2019)², která se podrobně vyjadřuje k zakotvení trestněprávních zajišťovacích institutů do právního řádu České republiky. Při úvahách o zajišťování nesmíme tedy zapomínat na Ústavu, resp. na Listinu (zejména na čl. 11 a čl. 39), na mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána³, na související judikaturu Evropského soudu pro lidská práva⁴ a ani na právní předpisy Evropské Unie⁵.

¹ V obecných pasážích je termín „zajišťování majetku“ používán universálně, bez rozlišení charakteru zajišťovaných majetkových hodnot a tomu odpovídajícím způsobům (a účelům) zajišťování, k diferenciaci pojmů v této oblasti viz dále.

² VÍTKOVÁ, P. *Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti a náhradní hodnoty podle § 79a až 79g trestního řádu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019.

³ Viz čl. 10 Ústavy. Například: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, č. 5 a č. 8, Řím, 4. 11. 1950 (č. 209/1992 Sb. m. s.), Evropská úmluva o vydávání, Paříž, 13. 12. 1957 (č. 549/1992 Sb. m. s.), Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních, Štrasburk, 20. 4. 1959 (č. 550/1992 Sb. m. s.), Evropská úmluva o předávání trestního řízení, Štrasburk, 15. 5. 1972 (č. 51/1992 Sb. m. s.), Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, Vídeň, 20. 12. 1988 (č. 462/1991 Sb. m. s.), Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, Štrasburk, 8. 11. 1990 (č. 33/1997 Sb. m. s.), Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích Paříž, 17. 12. 1997 (č. 25/2000 Sb. m. s.), Trestněprávní úmluva o korupci, Štrasburk, 27. 1. 1999 (č. 70/2002 Sb. m. s.), Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, New York, 9. 12. 1999 (č. 18/2006 Sb. m. s.), Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie, Brusel, ze 29. 5. 2000 (č. 55/2006 Sb. m. s.), Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, New York, 15. 11. 2000 (č. 75/2013 Sb. m. s.), Úmluva Organizace spojených národů proti korupci, New York, 31. 10. 2003 (č. 105/2013 Sb. m. s.).

⁴ Viz např. rozsudek velkého senátu ve věci *FU QUAN s.r.o. proti České republice* ze dne 1. 6. 2023 (stížnost č. 24827/14), v němž bylo jednomyslně rozhodnuto o nepřijatelnosti stížnosti týkající se zajištění majetku obchodní společnosti v rámci trestního řízení proti jejím společníkům, v oblasti práva na přístup k soudu pro zjevnou neopodstatněnost, v oblasti vlastnického práva jednak pro neslučitelnost *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy a jednak pro

Zákonnou úpravu oblasti zajišťování majetku v trestním řízení pak představuje především trestní řád ve spojení s trestním zákoníkem⁶, jimž bude věnována pozornost při dalším výkladu, opomenout nelze zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně

nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy. Velký senát tak vlastním rozhodnutím nahradil rozsudek senátu první sekce v této věci, a dále se vyjádřil také k požadavkům na náležité formulování stížnostních námitek jak v rámci vnitrostátního řízení, tak v řízení před Soudem. – zdroj mimo jiné: mezisoudy.cz

Dále např. rozhodnutí ve věci *INVEST KAPA, a. s. proti České republice* ze dne 5. 7. 2018 (stížnost č. 19782/13), jímž výbor první sekce Soudu odmítl jako zjevně neopodstatněnou stížnost, v níž stěžovatelka namítala porušení svého práva na ochranu majetku ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě, k němuž mělo dojít v důsledku zajištění akcií pro účely trestního řízení po dobu více než třinácti let. Z odůvodnění je možné připomenout následující: „Soud zdůraznil, že pokud jde o zákonnost zásahu, sporné zajištění akcií výslovně umožňovalo ustanovení § 79a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, v tehdy platném znění. Stěžovatelka tak mohla předvídat eventualitu, že její akcie budou v souvislosti s probíhajícím trestním řízením zajištěny a odňaty. Zároveň měla přiměřenou možnost zajištění akcií účinně napadnout, což dokládá skutečnost, že se její námitkou opakovaně zabývaly soudy na několika stupních soudní soustavy. Soud proto dospěl k závěru, že namítaný zásah splňoval podmínku zákonnosti. Zajištění akcií nadto sledovalo legitimní cíl v podobě ochrany obecného zájmu společnosti na účinném potírání závažné trestné činnosti. Mimo to soud uvedl, že i když počáteční podezření z trestné činnosti obecně nemůže odůvodnit časově neomezený zásah do vlastnického práva stěžovatelky, nízká intenzita zásahu, mimořádná složitost daného vyšetřování a důkladný přezkum zákonnosti a přiměřenosti napadeného opatření, jakož i důležitost sledovaného zájmu ho vedou k závěru, že se českým orgánům v projednávané věci podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi obecným zájmem společnosti a stěžovatelčím právem na ochranu majetku, jelikož na ni nebylo uvaleno zjevně nepřiměřené břemeno. Stížnost proto odmítl jako zjevně neopodstatněnou“.

Dříve viz rozsudek ve věci *Forminster Enterprises Limited proti České republice* ze dne 9. 10. 2008 (stížnost č. 38238/04), rozsudek ve věci *BENET CZECH, spol. s r. o. proti České republice* ze dne 21. 10. 2010, (stížnost č. 31555/05), rozsudek ve věci *BENet Praha spol. s r. o. proti České republice* ze dne 24. 2. 2011 (stížnost č. 33908/04).

⁵ Rámcové rozhodnutí Rady č. 2001/500 ze dne 26. 6. 2001 o praní špinavých peněz, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1260 ze dne 24. 4. 2024 o vymáhání a konfiskaci majetku. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2017/1371 ze dne 5. 7. 2017 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2018/1805 ze dne 14. 11. 2018 o vzájemném uznávání příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2018/1673 ze dne 23. 10. 2018 o boji vedeném trestněprávní cestou proti praní peněz. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2023/2844 ze dne 13. 12. 2023 o digitalizaci justiční spolupráce a přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních občanských, obchodních a trestních věcech a o změně některých aktů v oblasti justiční spolupráce.

⁶ K provázanosti hmotněprávních a procesněprávních předpisů více viz VÍTKOVÁ, P. *Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti a náhradní hodnoty podle § 79a až 79g trestního řádu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, např. s. 24.

některých zákonů, ani zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů. Konkrétní zákonná „zajišťovací“ ustanovení pak doplňují základní zásady trestního řízení (zejm. § 2 odst. 4 tr. řádu), stranou pozornosti nesmí zůstat ani judikatura vnitrostátních soudů, v čele se soudem Nejvyšším a Ústavním⁷ (konkrétní judikáty budou opět citovány v samotném výkladu).

V rámci opakování základní terminologie vztahující se k zajišťování majetkových hodnot v trestním řízení si nyní shrneme definice pojmů „nástroj trestné činnosti“, „výnos z trestné činnosti“, „náhradní hodnota“ a „legální majetek pachatele“,⁸ za pomoci vymezení předmětných pojmů nejen ve vztahu k charakteru předmětu zajištění, ale i ve vztahu k osobě, jež tyto majetkové hodnoty v okamžiku zajištění vlastní či s nimi disponuje, včetně ne/spojení definovaného předmětu zajištění s trestnou činností. Zcela nově se podíváme na definování „věci, která může soužit pro důkazní účely“ a rovněž si připomeneme aktuální změnu trestních předpisů v podobě zavedení pojmu „předmět mezinárodní sankce“.

Současně považují za vhodné předeslat, že termín „pachatel“ je v této publikaci používán jako „zastřešující“, hmotněprávní pojem, většinou bez rozlišení procesního postavení podezřelého/obviněného, potažmo obžalovaného. V tomto směru je počítáno s vlastní znalostí čtenářů ohledně toho, v jaké procesní fázi lze které zajišťovací instituty využít. Zároveň je tento termín využíván pro určité zjednodušení popisu situace, zejména v rámci jednotlivých příkladů. Proto je třeba zdůraznit, že v rámci vlastních zajišťovacích rozhodnutí nelze s tímto termínem pracovat, vždy je třeba držet se procesních pojmů a plně respektovat zásadu presumpce neviny, která nesmí být porušena.

Nástroj trestné činnosti⁹ je v současnosti legálně definován v § 135a tr. zákoníku¹⁰. Za pomoci shora uvedených kritérií jej lze tedy definovat jako věc, která byla opatřena či přechovávána s cílem konkrétní trestnou činnost spáchat (tj. byla ke spáchání trestného činu určena) či spáchání konkrétní trestné činnosti již bylo alespoň částečně jejím prostřednictvím realizováno, umožněno či usnadněno (tj. byla ke spáchání trestného činu užitá), bez ohledu na charakter či původní účel takové věci,

⁷ Ústavní soud opakovaně vysvětluje nutnost zohledňování hlediska proporcionality a časového hlediska coby tzv. testů ústavnosti při využívání zajišťovacích institutů v trestním řízení, viz např. usnesení ÚS ze dne 30. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 333/04, náleží ÚS ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. II. ÚS 642/07, náleží ÚS ze dne 13. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 1367/2017 atp.

⁸ Volně citováno z VÍTKOVÁ, P. *Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti a náhradní hodnoty podle § 79a až 79g trestního řádu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, z Části třetí, s. 15–22, na kterou je v podrobnostech plně odkazováno.

⁹ S pojmem nástroj se v trestním zákoníku dále setkáme v § 70 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku (trest „propadnutí nástroje“), v § 101 odst. 1 tr. zákoníku (ochranné opatření „zabrání nástroje“).

¹⁰ Nástrojem trestné činnosti se rozumí věc, která byla určena nebo užitá ke spáchání trestného činu, včetně plodů a užitků.

kteřý s trestnou činností nemusí souviset, včetně jejich plodů a užitků, bez ohledu na „procesní postavení“ osoby, která tuto věc v okamžiku zajištění vlastní či s ní disponuje (může, ale nemusí jít o pachatele trestné činnosti)¹¹. Nástroj je neoddělitelně spjat s konkrétní trestnou činností.

Nástroj trestné činnosti je zároveň z procesního hlediska věcí důležitou pro trestní řízení [§ 77b odst. 1 písm. b) tr. řádu].

Příklad

Typicky vražedná zbraň, speciálně upravené vozidlo, v němž jsou převáženy drogy za účelem distribuce, ale také počítačový program, který umožňuje vyplnit daňová příznání fiktivními hodnotami tak, aby tyto vycházely při prováděné kontrole správce daně s využitím k tomu určenému softwaru jako nerizikové apod.

Výnos z trestné činnosti¹² je aktuálně definován v § 135b tr. zákoníku¹³, a souhrnně jej lze za pomoci stejných kritérií definovat jako jakoukoliv ekonomickou, peněží ocenitelnou, výhodu/hodnotu, která přináší majetkový prospěch buď pachateli nebo třetí osobě, a která má zároveň původ v trestné činnosti, a to buď přímý (bezprostřední), tj. byla získána trestnou činností nebo jako odměna za ní, nebo nepřímý (zprostředkovaný), tj. byla za takovou ekonomickou výhodu pocházející z trestné činnosti či za odměnu za ní opatřena, v ní byla přeměněna nebo jejím prostřednictvím byla zhodnocena (s výhradou poměru hodnot), včetně všech jejích plodů a užitků, opět bez ohledu na aktuálního vlastníka či disponenta takové hodnoty v okamžiku zajištění, jsou-li splněny předchozí požadavky (může, ale také nemusí jít o pachatele trestné činnosti).¹⁴ Při definování výnosu nesmíme zapomenout

¹¹ Více viz rovněž ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1814–1817, event. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ŠÁMAL, P., GŘIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M., a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022.

¹² S pojmem výnos se v trestním zákoníku setkáme také v § 70 odst. 1 tr. zákoníku (trest „propadnutí bezprostředního výnosu“), v § 70 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku (trest „propadnutí zprostředkovaného výnosu“) a v § 101 odst. 2 tr. zákoníku (ochranné opatření „zabrání výnosu“).

¹³ 1. Výnosem z trestné činnosti se rozumí jakákoliv ekonomická výhoda pocházející z trestného činu. 2. Bezprostředním výnosem z trestné činnosti se rozumí věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, včetně plodů a užitků. 3. Zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti se rozumí věc, včetně plodů a užitků, a) která byla, byť jen zčásti, nabyta za věc tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti, b) ve kterou byla věc tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti, byť jen zčásti, přeměněna, nebo c) k jejímuž zhodnocení došlo, byť jen zčásti, prostřednictvím věci tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti.

¹⁴ K definici výnosů rovněž viz např. DVORÁK, V. Výnos z trestné činnosti a jeho modifikace In *Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání*.

ani na tzv. „neúbytek“ neboli částku, o kterou se v důsledku trestného činu nesníží majetek určité osoby, ačkoliv se za běžného chodu věci (neovlivněného trestnou činností) snížit měl¹⁵. Výnos je neoddelitelně spjat s konkrétní trestnou činností.

Výnos z trestné činnosti je zároveň z procesního hlediska věci důležitou pro trestní řízení [§ 77b odst. 1 písm. c) tr. řádu].

Příklad

Typicky peníze získané prodejem drog či neoprávněně vylákané nadměrné odpočty DPH (bezprostřední), odměna vyplacená jednatelem obchodní společnosti za podepisování fiktivních faktur vkládaných do účetnictví jiného subjektu za účelem krácení daně (bezprostřední), vozidlo pořízené za peníze získané prodejem kradeného zboží (zprostředkovaný), ale také nesplacená půjčka z důvodu fingování existence závazku stejné hodnoty vůči poskytovateli půjčky s využitím započtení tohoto závazku (bezprostřední).

Definici pojmu „**legální majetek**“ (v tuto chvíli bez ohledu na osobu vlastníka či disponenta) v trestním řádu či trestním zákoníku nenajdeme¹⁶, z pohledu využití

Sborník studií. Ed. DVOŘÁK, V. Praha: Scientia 2010, s. 212, ŠUGÁR, J. a kol. *Odčerpávání výnosů z trestné činnosti v praxi orgánů činných v trestním řízení.* Praha: Scientia, 2009, s. 13, VONDRUŠKA, F., ZÁRUBA, J., TREŠLOVÁ, L. *Odčerpávání majetku pocházejícího z nelegitímních zdrojů mimotrestními prostředky.* Praha: Scientia, 2010, s. 66–70. Srov. také např. HERCZEG, J. K možnostem postihu nelegálně získaného majetku. *Justičná revue.* Roč. 69, 2017, č. 6–7, s. 905–911.

¹⁵ Typicky se jedná (zjednodušeně) o případ zkrácení daně – státu není odvedena částka, která by správně být odvedena měla (viz § 240 odst. 1 alinea první tr. zákoníku). Částka, o kterou se majetek pachatele v důsledku trestné činnosti nesníží, tak představuje ekonomickou výhodu v nejširším slova smyslu výše citované legální definice výnosu. Samozřejmě z pohledu využití adekvátních zajišťovacích institutů nelze takový výnos – neúbytek, zajišťovat, neboť byl fakticky během let spotřebováván – bylo těženo z ekonomické výhody v podobě nehranění daní, a nelze jej tedy na konkrétním majetku dohledat. Proto v praxi obvykle bude na místo tohoto „neúbytku“, který se podaří vyčíslit, zajišťována náhradní hodnota za výnos.

Více viz mimo VÍTKOVÁ, P. *Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti a náhradní hodnoty podle § 79a až 79g trestního řádu.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, zdroje uvedené v poznámce 14, zejm. DVOŘÁK, V. Výnos z trestné činnosti a jeho modifikace In *Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Sborník studií.* Ed. DVOŘÁK, V. Praha: Scientia 2010, s. 212. Obdobně viz HLAVINOVÁ, M., PILÍKOVÁ, J., KABEŠ, V. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 26, marg. č. 4: „Termín „ekonomická výhoda“ byl užit proto, aby umožňoval co nejširší výklad možných způsobů obohacení na základě trestné činnosti. Na rozdíl od dřívější teorie i praxe se i v rámci EU přešlo k názoru, že za ekonomickou výhodu je třeba považovat i výnos získaný zkrácením daně, případně zneužitím jiné daňové výhody (například podvodným vylákáním vrácení daně z přidané hodnoty);“

¹⁶ Srov. § 495 obč. zák.: „Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek. Jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.“

zajišťovacích institutů jím nicméně rozumíme souhrn penězi ocenitelných ekonomických/majetkových hodnot, jež určitá osoba nabyla do vlastnictví obvyklým zákonným způsobem, bez jakékoliv vazby na trestnou činnost¹⁷. Legální majetek tedy není spjat s konkrétní trestnou činností.

U termínu legálního majetku je pak třeba dále z pohledu využití zajišťovacích institutů rozlišovat, zda je se jedná o majetek podezřelého či obviněného (v procesně právním slova smyslu) či o majetek třetí osoby (prvotně tedy s trestnou činností nijak nespojené), přičemž rozdíly v tomto směru budou více vysvětleny později.

Příklad

Dům pachatele, který tento nabyl v době daleko předcházející páchání trestné činnosti, z níž byly dosahovány výnosy, drahý obraz, který pachatel zdědil po strýci, šperk, který pachatel dostal darem. (Příklady jsou uváděny pouze k majetku pachatele, k majetku třetí osoby viz níže u náhradní hodnoty.)

Termínem náhradní hodnota¹⁸ (který je v českém trestním právu definován pouze opisem v § 77g odst. 1 tr. řádu¹⁹) je pak z pohledu zajišťování majetkových hodnot v trestním řízení míněna jakákoliv penězi ocenitelná ekonomická/majetková hodnota/výhoda v majetku pachatele či osoby odlišné od pachatele, kterou pachatel či tato osoba nabyla do vlastnictví obvyklým zákonným způsobem (nabytí nebylo spojeno s trestnou činností), za situace, že pachatel či tato osoba dříve majetkově disponoval/disponovala s výnosem z (či nástrojem) trestné činnosti (nebo předmětem mezinárodní sankce), který u ní není z důvodu jejího předchozího jednání směřujícího vůči tomuto výnosu (či nástroji nebo předmětu mezinárodní sankce) již možné zajistit. Zároveň je nezbytné, aby hodnota (zjednodušeně cena) této náhradní hodnoty odpovídala, byť jen částečně, hodnotě výnosu (či nástroje nebo předmětu mezinárodní sankce), který měl být původně zajištěn (tzn. na místo kterého je tato

¹⁷ Srov. § 135 tr. zákoníku: „Věc náleží pachateli, jestliže ji v době rozhodnutí o ní vlastní, je součástí jeho majetku nebo s ní fakticky jako vlastník nakládá, aniž je oprávněný vlastník nebo držitel takové věci znám.“ Obdobně srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1809–1813.

¹⁸ S termínem náhradní hodnota se setkáváme také v trestním zákoníku a to v § 71 tr. zákoníku (trest „propadnutí náhradní hodnoty“) a v § 102 tr. zákoníku (ochranné opatření „zabrání náhradní hodnoty“).

¹⁹ Nelze-li zajistit věc, která je nástrojem trestné činnosti, výnosem z trestné činnosti nebo předmětem mezinárodní sankce, může být místo ní zajištěna náhradní hodnota, která odpovídá, byť jen zčásti, její hodnotě; přitom se postupuje obdobně podle příslušných ustanovení upravujících zajištění věci, která je nástrojem trestné činnosti, výnosem z trestné činnosti nebo předmětem mezinárodní sankce (§ 79a až 79f tr. řádu). Náhradní hodnotu lze zajistit osobě, která měla povinnost strpět zajištění původní věci.

zajišťována). Náhradní hodnota jako taková není spjata s konkrétní trestnou činností (je legálním majetkem).

Z definičního hlediska považuji za vhodné zdůraznit, resp. zopakovat jinými slovy, že náhradní hodnota může být zajišťována pouze osobě, která byla prvotně povinna snést zajištění výnosu či nástroje nebo předmětu mezinárodní sankce, na jehož odstranění z dispozice orgánů činných v trestním řízení se minimálně podílela.

Náhradní hodnota je zároveň z procesního hlediska věcí důležitou pro trestní řízení [§ 77b odst. 1 písm. e) tr. řádu].

Příklad 1

Pachatel daňové trestné činnosti postupně neoprávněně vylákané nadměrné odpočty DPH v celkové hodnotě 5 000 000 Kč utrací, v okamžiku odhalení trestné činnosti již žádnými výnosy z tohoto důvodu nedisponuje (ani je do ničeho konkrétního neinvestoval či nepřeměnil, vedl nákladný život, jezdil na drahé dovolené atp.). Vlastní však byt nabytý před počátkem páčání trestné činnosti. Hodnota bytu činí 5 200 000 Kč. Lze uvažovat o zajištění bytu jako náhradní hodnoty.

Příklad 2

Pachatel trestné činnosti popsané v příkladu 1 zaplatil své dceři z výnosů z trestné činnosti jógový pobyt v zahraničí v hodnotě 100 000 Kč (zprostředkovaný výnos). V okamžiku odhalení trestné činnosti vlastní dcera ojeté motorové vozidlo v hodnotě 80 000 Kč, které si pořídila sama ze svých legálních příjmů. Lze uvažovat o zajištění vozidla jako náhradní hodnoty – dcera těžila z výnosů z trestné činnosti, které spotřebovala. (Samozřejmě za splnění všech podmínek vztahujících se ke všem využitým zajišťovacím institutům v daném konkrétním případě a za prokázání popsaných okolností.)

Na tomto místě bych ráda zdůraznila, že při uvádění příkladů je nutné vždy pracovat s určitým zjednodušením. Příklady jsou uváděny tak, aby bylo možné představit si odraz užívaných pojmů či teoreticky popisované situace v reálném světě. Neznamená to ale, že by např. shora uváděné konkrétní předměty v dané individuální trestní věci musely (či automaticky mohly) být zajištěny. Vždy je třeba posuzovat aktuální důkazní situaci v celém komplexu, s důrazem na výše připomenuté ústavní limity, zejména princip přiměřenosti (hledisko proporcionality), s ohledem na splnění všech podmínek využívaného zajišťovacího institutu, s přihlédnutím ke všem využívaným způsobům zajištění v projednávaném případě, včetně výběru mezi nimi.

Podíváme-li se na shora definované pojmy, zjistíme, že s výjimkou pojmu majetku v obecném slova smyslu se zároveň z procesního úhlu pohledu jedná o věci

důležité pro trestní řízení, definované v § 77b odst. 1 tr. řádu. Předmětné ustanovení označuje nicméně pod písmenem a) za takovou věc i **věc, která může sloužit pro důkazní účely**. To znamená, že se do moci, resp. do dispozice orgánů činných v trestním řízení mohou dostat nejen majetkové hodnoty splňující podmínky shora uvedených definic, ale i majetkové hodnoty, jejichž přítomnost (či potřeba) v trestním řízení primárně slouží k tomu, že jimi je nebo má být proveden důkaz. Zamýšlený účel a rozsah této práce neumožňuje podrobnější výklad týkající se vlastního procesu dokazování v trestním řízení, připomeňme si tedy pouze některé základní skutečnosti, rozhodné i z pohledu zajišťování.

Trestní řád upravuje dokazování v hlavě páté. Ustanovení § 89 odst. 1 tr. řádu demonstrativně vymezuje rozsah dokazování následovně: V trestním stíhání je v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména: a) zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin, b) zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek, c) podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu, d) podstatné okolnosti k posouzení osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů obviněného, e) podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení, f) okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání²⁰.

Odstavec 2 téhož zákonného ustanovení pak ve větě první stejně demonstrativně vyjmenovává důkazní prostředky tak, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, **věci a listiny** důležité pro trestní řízení a ohledání. (Shodný odstavec dále dodává, že každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.)

Z citovaných ustanovení je mimo jiné patrné, že trestní řád v aktuální podobě zatím nerozlišuje mezi pojmy **důkaz, důkazní prostředek a pramen důkazu**, proto si citací z komentáře trestního řádu (Šámal a kol., 2013) připomeňme rozdíly mezi nimi: „**Důkazem** se rozumí výsledek činnosti orgánu činného v trestním řízení při dokazování (např. obsah výpovědi vyslychané osoby, obsah listiny, výsledek znaleckého zkoumání – odpověď znalce na položené otázky, výsledek získaný ohledáním atd.). Jde tedy o přímý poznatek získaný orgánem činným v trestním řízení o existenci či neexistenci určité okolnosti, která se má dokazovat (o předmětu dokazování). Jen o důkazy v tomto smyslu pak může orgán činný v trestním řízení opřít svá skutková zjištění, která jsou podkladem pro jeho rozhodnutí. **Důkazním prostředkem** je procesní činnost orgánu činného v trestním řízení nebo oprávněné strany trestního řízení, která slouží k poznání skutečnosti, jež má být zjištěna.

²⁰ Více viz ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1308–1394, zejm. s. 1318–1333, příp. VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024.